

Hur samhället understöder det arbete som utföres av Danmarks Husmoderföreningar

av

Ingeborg Richter

D. D. H. ha nu 110 lokalföreningar och ett medlemstal på omkring 18,000. Vårt program är ju som i de övriga nordiska länderna att arbeta för hemmet och kvinnornas utbildning till deras viktiga och ansvärsfulla gärning där.

Vi ha under de senaste två och ett halft åren hållit 1,363 demonstrationer, 1,261 möten, 735 kurser, 710 föredrag, 118 utställningar, bl. a. en stor landsutställning, 10 husmoderdagar, c:a 30 propagandatillfällen för mejeriprodukter — allt detta har besökts av c:a 400,000 personer.

När jag börjar med att nämna dessa för vårt lilla land rätt stora tal — både för det som blivit arrangerat och för deltagarantalet — så är det dels för att visa er, vilket intresse man hyser för vårt arbete, och dels för att förklara litet om, huru vi ekonomiskt ha måktat med så mycket med så små medel, som D. D. H. förfogar över.

Här ha vi varit tvungna att ty oss till samhällets hjälp och med tillhjälp av dess lagar och förordningar genomfört allt det som vi ha på vårt program, men icke själva ha medel till att genomföra.

Ett av vårt programs huvudpunkter är, att ge kvinnorna utbildning för hemmets praktiska och ekonomiska gärning sett ur den synvinkeln, att detta yrke kräver en väl tillrättalagd och grundlig utbildning i likhet med allt annat förvärvsarbete. Vi ha därför bland annat bildat vårt Marthaförbund, som arbetar på en treårig praktisk utbildning i hemmen, utökad med en treårig teoretisk undervisning genom afton- eller eftermiddagskurser och som avslutning en examen samt betyg på genomgången prov. — Vi ha nu 16 Marthaförbund med 601 elever. Genom olika kurser och demonstrationer upplysa vi dels husmodrarna, dels de unga flickorna om nyare teorier inom näringsläran, barnavård, ekonomi och hygien. För att skaffa oss medel till dessa dyra kurser och demonstrationer begagna vi oss av den danska *lagen om aftonskolan av den 11 maj 1935*, enligt vilken beviljas anslag för undervisning i hushåll efter den skolpliktiga åldern — det fordras dock att det skall finnas 10 elever på vart håll samt att undervisningen skall omfatta minst 20 timmar. Anslaget gives som lärarlön (1,95 danska kronor per timme) och som grundanslag (60 % fördelat på 10 år). Under finansåret 1938—1939 har här till beviljats 555,000 danska kronor — varav en väsentlig del reserverats för hushållsundervisningen. Med ett anslag på 5—10 kr. per elev kunna vi på detta sätt arrangera de flesta av våra kurser med anslag

från stat och kommun — även våra Marthaförbund komma in under denna lag.

Kurser för husmodrar kunna likaså ordnas enligt denna lag — antingen förmedels undervisning på 3 timmar 1 gång i veckan — eller en gång i månaden inom en studiecirkel eller genom demonstrationer och kunna omfatta hemmets arbete och ekonomi, sund kosthållning, skolmat, dietmat, konservering och liknande.

Undervisning enligt denna lag om aftonskola kan givas som.

- a) klassundervisning (i vilken lokal som helst),
- b) familjeundervisning (härtill erfordras skolkök),
- c) gruppundervisning (kan försiggå i privat hem, i församlingshus eller liknande lokaler).

För våra demonstrationer använda vi konsulenter, som ha fast anställning, men för vilka vi kunna mottaga från staten ett anslag på 50 % för avlöning och för resekostnader samt 25 % till kontorsutgifter. D. D. H. har för närvarande 2 konsulenter samt tillsammans med de samarbetande danska hushållnings-sällskapen 1 konsulent, som leder ett försöks- och undervisningslaboratorium i Sorø, där en del fabriksprodukter undersökas, och där medlemmarna kunna få en eller annan produkt, som de inte äro säkra på att innehåller vad den skall, gratis undersökt. Vidare har man för avsikt att företaga en del nya varuundersökningar och eventuellt prov av hushållsartiklar.

År 1935, den 11 maj, tillsattes ett *statens hemhushållningsråd* av staten och inrikesministeriet på initiativ av flera hushållningsorganisationer. Rådet består av 9 medlemmar, som tillsätts av inrikesministeriet, vilket även utnämner en ordförande. 5 av rådets medlemmar utnämns efter förslag av de 5 hushållningsorganisationerna (däribland D. D. H.) Vidare skall hälsovårdsstyrelsen vara representerad. Till rådet är anknutet ett sekretariat, vars ledare skall ha hushållsteknisk utbildning.

De första tre åren var anslaget 20,000 kr. årligen, 1938 reviderades lagen och förnyades intill 1924 och anslaget fastställdes nu inom den årliga finanslagen. 1938 beviljades sålunda 30,000 kr. och i år få vi ytterligare tillskott till rådets verksamhet.

Statens hemhushållningsråd har lokal med tre kontor i Bispegaarden Nørregade 11 Köbenhavn. Fru Karen Braae förestår detsamma. Rådets dagliga arbete utföres av sekreteraren frk. Stoumann med biträde av två hushållslärarinnor och en polyt. kand. fru Wille Jørgensen samt en kontorist.

Rådet har samlat en del facklitteratur och facktidningar. En gång i månaden utgives en tryckt vägledning »Fackliga meddelanden» vilken man kan abonnera för 1,50 kr. årligen. Dessa meddelanden redigeras på så sätt att de skola kunna läsas av varje intresserad husmoder, och ta sikte på att föra fram vederhäftiga och aktuella ämnen även till de fackutbildade läsarna. Våra hushållsfacktidsskrifter avtrycka dessa meddelanden och dagspressen återger dem i stor omfattning, så att dessa fackligt upplysande meddelanden spridas över hela landet.

Radioutsändningar äro likaså ett viktigt led i upplysningsarbetet och omfatta både aktuella och praktiska spörsmål för husmödrarna samt allmänt upplysande ämnen i hushållsfrågor.

Rådet har vidare sänt ut en serie broschyrer — bland annat:

1) 12 billiga, men i näringsavseende fullt tillfredsställande måltider.

2) Frukstens och grönsakernas betydelse i kosten särskilt med hänsyn till hem med små inkomster.

Dessa två broschyrer ha delats ut i 200,000 exemplar och arbetslöshetskassor, sockenråd och liknande ha i stor utsträckning rekvirerat dessa broschyrer för utdelning. Vidare ha en del av radioföredragen utsänts i broschyrform liksom en serie föredrag om varukunskap omfattande: kött, fjäderfä, fisk, ost och bröd. Dessa föredrag kallades »På inköp med husmodern».

I särtryck ha dessutom utsänts:

Försök med mostberedning och korkningsmetoder för mostflaskor.

Försök med konservering i gasugn.

484 danska arbetarfamiljers hushållsräkenskaper.

Hushållningsorganisationernas kostundersökningar.

Försök med kemisk konservering.

Rådets arbete har under de gångna åren varit mycket omfattande, och jag kan — för att icke göra min framställning för lång — nämna de olika huvudgrupper, enligt vilka arbetet fördelar sig:

1) Upplysningsarbetet.

2) Propaganda för sund näring och utsändningar av praktiska anvisningar i anslutning härtill.

3) Undersökningar angående hushållets ekonomiska grund.

4) Rationalisering av hushållets arbetsformer.

5) Undersökningar av varukvaliteter.

6) Behandling av inkomna förslag, med mera.

I år begynte vi med en mycket viktig sak, i det att det skall företagas en näringsundersökning i samarbete med hälsovårdsstyrelsen för att försöka få fram ett reelt underlag för bedömningen av näringens inflytande på folkhälsan. Dessa kostundersökningar skola ledas av läkare och hushållslärarinnor och icke blott omfatta undersökningar av befolkningens dagliga kost, men även undersökning av näringstillståndet hos dem, som äta denna kost.

Det är meningen, att man skall undersöka olika befolkningsgrupper på någorlunda likartad ekonomisk nivå — men detta arbete, som vår tid i hög grad kräver och som för länge sedan bort vara påbörjat, kostar mycket penningar — för närvarande har det beviljats 30,000 kr. från Carlsberg-fonden och från finansutskottet lika mycket, så vi kunna påbörja arbetet och hoppas att medlen efter hand kunna anskaffas, så att vi verkligen skola kunna komma till klarhet om

hurudan föda människan rätteligen borde ha för att bli en sund och livsduglig individ.

Rådet avhåller möte minst 6 gånger årligen enligt lag och det är på dessa, organisationerna kunna göra sitt inflytande gällande och bestämma riktlinjerna för arbetet och åtaga sig krävande uppgifter. Rådet har för närvarande 19 arbetande utskott och är representerat i 10 kommissioner och utskott.

Jag kan om statens hemhushållningsråd använda uttrycket, att det skall verka som ett slags transformator — det insamlar alla hittills gjorda spridda undersökningar, försök, erfarenheter på hushållsområdet och därefter sprider det ut upplysning i koncentrerad och avklarnad form till alla danska hem till gagn både för dessa och för samhället.

Jag kan i det stora hela säga, att den hjälp och det intresse, som samhället nu begynner att visa hushållsarbetet, har vuxit fram baserat på de krav, som de husligt intresserade kvinnorna under årens lopp ha fört fram — men detta arbete och de lagar, som efterhand ha uppstått som följd härav ha till en viss grad varit präglade av tillfälligheter och varit spridda på så många områden — liksom många förslag eller liknande, som kunde blivit lösta på ett ställe, samtidigt bearbetades på flera platser — med förlust av tid, pengar och krafter och utan inre sammanhang eller möjligheter för att resultaten skulle komma till alla hems kännedom — det gäller såväl utbildningsförhållandena, undersökningsarbetet, försöksverksamheten o. s. v.

Detta insågo kvinnorna redan för år tillbaka — de sände in andraganden för att få en kommission tillsatt för behandlingen av de husliga problemen — det skedde även och denna kommission avgav även ett betänkande — sedan har intet hörts av den.

1935 utarbetade så en del hushållningsintresserade organisationer själva ett betänkande, som väsentligen rörde sig om utbildningsförhållandena och förhållandet mellan husmor och hemhjälp — det blev avsänt — väckte en del uppseende och diskussion i pressen — men lades så till övriga betänkanterna.

1937 avhöll åter en del organisationer ett offentligt möte i Köpenhamn med ämnet »Vårt största yrke — hushållsyrket», och detta möte gav bland annat måhända påstöten till att statsministern i april 1938 föreslog tillsättandet av en hushållningskommission och anmärkningsvärd är den motivering som statsministern kom med:

»Medan det på olika vägar gives vissa bidrag till kvinnornas utbildning i hushållsarbete och vad som står i förening därmed, har det icke hittills funnits någon samlad plan för arbetet för sådan utbildning och man har likaså saknat ett organ, som kunde utöva en samlande verksamhet och föranleda en planläggning av det omnämnda arbetet.

Husmodergärningen är av stor samhällelig betydelse, av dess utövande beror hemmen, barnen och familjelivet, och det ligger därför i allas intresse, att kvinnorna i ungdomen få tillgång till den utbildning som behöves vid sidan av den insats som hemmen själva kunna ge. Men även för tusende av kvinnor som skola försörja sig själva med arbete är utbildningsförhållandena och villkor av särdeles stor betydelse och uppgiften har således flera sidor och flera mål.

Det har därför blivit beslutet att en kommission tillsättes underlydande statsministern för att få dessa spörsmål dryftade och för att få planlagd en verksamhet, som för till mål.

Kommissionen skall syssla med den verksamhet, som utövas för beviljandet av anslag, som ställts till olika råd underlydande ministerier: Undervisningsministeriet, lantbruksministeriet, handelsministeriet, inrikesministeriet och socialministeriet, samt eventuellt framställa förslag om avvägbringandet av ett gemensamt organ för utbildningen av hembiträden och husmödrar, samt förslag till rationell lösning av uppgifterna med skolmässig undervisning, fackskolor, hushållsskolor och så vidare och därför även med hänsyn till utbildning av lärarkrafter för denna undervisning.

Kommissionen tänkes i övrigt sammansatt av medlemmar från olika intresserade ministerier samt institutioner och föreningar med mera, vilkas verksamhet har betydelse för det här berörda området...

Den 8 juni 1938 utnämndes 14 medlemmar i denna kommission samt ordförande, herr medicinaldirektör Frandsen och 2 juridiska sekreterare.

Denna kommission har så arbetat, intill den 13 januari 1939 avgav den sitt omfattande betänkande till Statsministern, något av ett rekordarbete för kommissioner här i landet. Betänkandet har allaredan framförts i riksdagen av undervisningsministern som lagförslag och väntas med säkerhet bli genomfört under innevarande år.

I korta drag går detta betänkandes riktlinjer ut på följande:

Byggande på en lag för skolundervisningen, som träder i kraft 1947, och enligt vilken alla flickor innan de fyllt 14 år skall ha en tvåårig obligatorisk hushållsundervisning i skolorna — har man följt linjen att försöka skapa en fortlöpande huslig utbildning, varvid alla kvinnor som önska det kunna erhålla möjlighet till gratis utbildning i det husliga yrket.

Inom kommissionen anser man det mest krävande att få den skolmässiga delen av den husliga utbildningen organiserad och utvidgad — sålunda att möjligheten att följa en sådan undervisning skall finnas överallt i landet, byggande på den för barn avsedda undervisningen i huslig ekonomi i skolorna.

Organiserandet och igångsättandet av en sådan ungdomsundervisning är en uppgift av ett sådant omfång att den blott kan lösas av staten.

Hela hushållsundervisningen skall tillrättaläggas sålunda, att den blir sammanhängande och fortlöpande. Det föreslås därför att det skall upprättas ett rådgivande, sakkunnigt utskott under undervisningsministeriet, till vilket det förövrigt är tanke på att samla allt som berör den husliga ekonomin — i stället för som nu i fem ministerier. Detta utskott skall icke blott vara rådgivande men även ha till uppgift att på eget initiativ framställa förslag till förbättringar.

Efter införandet av den 2-åriga obligatoriska undervisningen för barn i skolåldern skall där skapas en enhetlig grund att bygga hushållsundervisningen vidare på. Kommissionen föreslår att landets kvinnliga ungdom i åldern 14—20 år skall ha gratis tillgång till en frivillig treårig huslig utbildning, antingen i dag- eller aftonskola. Undervisningen skall i sina huvud-

drag vara likartad över hela landet, sålunda att en elev utan svårighet kan övergå från den ena skolan till den andra och ändå nå samma resultat.

Införandet av en sådan allmän ungdomsundervisning i huslig ekonomi kommer att vara av ovärderlig betydelse för de enskilda hemmen och för samhällets ekonomiska ställning och för främjandet av folkhälsan, den kommer även att tillika öka intresset för det husliga arbetet och skapa flera förvärvsmöjligheter inom detta yrke.

De behövliga grundläggande kunskaperna komma antagligen att kunna meddelas under tre klassår med 100—150 timmar. Eleverna få betyg på avslutandet av vart års undervisning och på den avslutade treåriga undervisningen.

För ledningen av allt detta föreslår man för hela landet att i varje amt tillsättes ett amthemhushållningsutskott med tre representanter från hushållsorganisationerna jämte Amtmannen med flera.

För den dagliga övervakningen föreslås tillsättandet av ett kommunalt hemhushållningsutskott även med representanter från organisationerna. Det är i dessa tre nya administrerande utskott — det ministeriella, amtutskottet, de kommunala utskotten — som organisationerna kunna göra sitt inflytande gällande och sätta sin prägel på de blivande riktlinjerna och skapa intresse för de husliga frågorna hos det unga släktet.

Betänkandet tar även sikte på ytterligare utbildning och bättre understöd till hushållsskolor, seminarier och fackskolor, liksom det pekar på nödvändigheten av att med det snaraste få upprättat en fakultet i huslig ekonomi — en uppgift som vi även räknar med att få löst inom detta år — så att vi nästa gång vi mötas till N. H. F:s kongress kunna meddela som ett faktum, att vi ha fått upprättat den första nordiska fakulteten i huslig ekonomi och försökslaboratoriet i samband med denna. För de kvinnor, som inte önska begagna sig av denna treåriga utbildning, innan de fyllt 20 år, men som senare kunna få användning för en sådan, samt för de husmödrar, som önska fortsättnings- eller vidare utbildning, kommer det även från statens sida att kunna givas anslag härtill i likhet med vår nu gällande lag för aftonskola. Likaså för konsulentverksamhet och liknande — här finnes förövrigt det enda i betänkandet, som föreslås obligatoriskt utöver undervisningen för barn i skolåldern, nämligen att konsulenter och hushållslärarinnor vart 3:dje, 4:de år skola genomgå olika kurser.

Om detta betänkande blir lag komma flera inspektisbefattningar att upprättas, bland annat en kvinnlig inspektörsbefattning i huslig ekonomi. Utgifterna för denna nya ungdomsundervisning äro beräknade till att vara c:a 1,440,000 kr. årligen.

Vi äro självfallet glada för allt det nya, som har fåtts till stånd efter våra önskningar och krav genom tiderna och hoppas på att vi nu i framtiden få bättre villkor för det husliga arbetet och dess utövare — men jag vill sluta med att säga — tendensen och andan inom vårt föreningsliv skall bygga på det fria initiativet. Det är vi, som skola komma med tankar och ideer och prägla arbetet och få samhället att förstå betydelsen av hemmets värde både ekonomiskt, praktiskt och samhälleligt — vi ta gärna emot den hjälp, som vi själva be om, men vi vilja inte från statens sida påtvingas lagar eller förordningar, som gripa in

i det, som vi alltid i Norden ha ansett för det bästa som vi äga: de fria hem, som själva taga ansvaret och själva sätta sin prägel på släktet och därigenom skapar det goda samhället och icke tvärtom.

Det är vi, hemmens förvaltare, som bära ansvaret — låt framtiden utvisa, när nu de nya riktlinjer, som

tiden kräver, tagit fast form, att vi inom de nordiska husmoderorganisationerna varit vår uppgift vuxna, så att det blir vi, som genom vårt arbete komma att sätta vår prägel på det unga släktet och dess framtidsmöjligheter.